

*Xudoyorova Madina Xolmo'min qizi,
Alfraganus university Psixologiya kafedrasida katta o'qituvchi, psixologiya
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

SHAXSLARDA SUBYEKTIV BAXT VA MOLIVAVIY SAVODXONLIKNING O'ZARO KORELYATSIYASIGA TA'SIR QILUVCHI PSIXOLOGIK OMILLAR

Annotatsiya: Shaxslarda subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik o'rtasidagi bog'liqlik hamda unga ta'sir etuvchi psixologik omillar chuqur tahlil qilinadi. tadqiqot davomida emotsional barqarorlik, o'zini nazorat qilish, motivatsiya va moliyaviy qaror qabul qilish xulq-atvori o'rganildi. natijalar moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan shaxslarda subyektiv baxt darajasi ham yuqori ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: Subyektiv baxt, moliyaviy savodxonlik, psixologik omillar, stress, motivatsiya, korelyatsiya

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА КОРРЕЛЯЦИЮ СУБЪЕКТИВНОГО СЧАСТЬЯ И ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Аннотация: В данной статье проводится углублённый анализ взаимосвязи между субъективным благополучием и финансовой грамотностью личности, а также рассматриваются психологические факторы, влияющие на данную корреляцию. В ходе исследования были изучены такие переменные, как эмоциональная устойчивость, самоконтроль, мотивация и поведенческие особенности принятия финансовых решений. Полученные результаты свидетельствуют о том, что у лиц с более высоким уровнем финансовой грамотности наблюдается более высокий уровень субъективного счастья.

Ключевые слова: субъективное счастье, финансовая грамотность, психологические факторы, стресс, мотивация, корреляция

PSYCHOLOGICAL FACTORS INFLUENCING THE CORRELATION BETWEEN SUBJECTIVE WELL-BEING AND FINANCIAL LITERACY

Annotation: This article provides an in-depth analysis of the relationship between subjective well-being and financial literacy, as well as the psychological factors influencing this correlation. The study examines key variables such as emotional stability, self-control, motivation, and financial decision-making behavior. The findings indicate that individuals with higher levels of financial literacy tend to demonstrate higher levels of subjective happiness.

Key words: Subjective well-being, financial literacy, psychological factors, stress, motivation, correlation

Kirish

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida inson farovonligi masalasi ko'p qirrali va kompleks hodisa sifatida namoyon bo'lmoqda. Bugungi kunda shaxsning hayot sifati nafaqat uning moddiy resurslari va iqtisodiy imkoniyatlari bilan, balki psixologik holati, emotsional barqarorligi va ichki qoniqish darajasi bilan ham bevosita belgilanadi. Shu jihatdan, subyektiv baxt tushunchasi psixologiya fanida muhim nazariy va amaliy kategoriyalardan biri sifatida qaraladi. Subyektiv baxt insonning o'z hayotini umumiy baholashi, undan qoniqish hosil qilishi hamda ijobiy va salbiy emotsiyalar muvozanati orqali ifodalanadi.

Shu bilan birga, zamonaviy iqtisodiy munosabatlar tizimida moliyaviy savodxonlik ham shaxs farovonligini ta'minlovchi muhim omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Moliyaviy savodxonlik insonning daromad va xarajatlarni boshqarish, moliyaviy rejalashtirish, jamg'arma yaratish, investitsion qarorlar qabul qilish hamda moliyaviy xavflarni baholash kabi ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Ushbu ko'nikmalar nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki shaxsning psixologik xotirjamligi va kelajakka bo'lgan ishonchini ham mustahkamlaydi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlik darajasi past bo'lgan shaxslarda stress, xavotir va noaniqlik hissi yuqori bo'ladi, bu esa ularning subyektiv baxt

darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, moliyaviy jihatdan ongli va savodli shaxslar o'z hayotini samarali rejalashtira oladi, moliyaviy muammolarni boshqarishda ancha barqaror bo'ladi va natijada yuqori darajadagi psixologik farovonlikka erishadi.

Shunday qilib, subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik o'zaro chambarchas bog'liq bo'lgan ikki muhim ijtimoiy-psixologik hodisa hisoblanadi. Ularning o'zaro ta'siri shaxsning hayot sifati, ijtimoiy moslashuvi va umumiy farovonlik darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Mazkur masalani chuqur o'rganish psixologiya, iqtisodiyot va ta'lim sohaları kesishgan nuqtada dolzarb ilmiy yo'nalish sifatida ahamiyat kasb etadi.

Mavzuning dolzarbligi. Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlik darajasi shaxs va jamiyat farovonligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanib bormoqda. Shu bilan birga, amaliy kuzatuvlar va ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlikning past darajasi nafaqat iqtisodiy muammolarni, balki qator psixologik muammolarni ham keltirib chiqaradi. Xususan, moliyaviy resurslarni noto'g'ri boshqarish, daromad va xarajatlar o'rtasidagi nomutanosiblik, ortiqcha qarz yukining shakllanishi hamda moliyaviy majburiyatlarni bajara olmaslik holatlari inson ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Bunday vaziyatlarda shaxslarda doimiy stress, xavotir, kelajakdan qoʻrquv va psixologik beqarorlik kuzatiladi. Ayniqsa, uzoq muddatli qarz majburiyatlari, kreditga qaramlik va iqtisodiy noaniqlik shaxsning emotsional barqarorligini izdan chiqaradi hamda uning hayotdan qoniqish darajasini pasaytiradi. Notoʻgʻri investitsiya qarorlari va moliyaviy risklarni yetarlicha baholay olmaslik esa nafaqat moddiy yoʻqotishlarga, balki shaxsning oʻziga boʻlgan ishonchi pasayishiga ham olib keladi.

Shuningdek, moliyaviy savodxonlik yetishmasligi ijtimoiy moslashuv jarayoniga ham salbiy taʼsir koʻrsatadi. Bunday shaxslar koʻpincha iqtisodiy muhitdagi oʻzgarishlarga moslashishda qiyinchiliklarga duch keladi, bu esa ularning ijtimoiy faolligi va hayot sifati pasayishiga sabab boʻladi. Natijada, moliyaviy muammolar psixologik muammolar bilan uygʻunlashib, kompleks salbiy holatni yuzaga keltiradi.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, moliyaviy savodxonlik va uning psixologik jihatlarini oʻrganish, ayniqsa subyektiv baxt bilan oʻzaro bogʻliqligini aniqlash dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon boʻladi. Mazkur yoʻnalishda olib boriladigan tadqiqotlar nafaqat nazariy bilimlarni boyitadi, balki amaliy jihatdan ham ahamiyatga ega boʻlib, shaxslarning psixologik farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

Muammoni qoʻyilishi. Tadqiqotda quyidagi savollarga javob izlanadi:

- moliyaviy savodxonlik subyektiv baxtga qanday taʼsir qiladi?
- psixologik omillar bu jarayonda qanday rol oʻynaydi?

Tadqiqot maqsadi: Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi shaxslarda subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik oʻrtasidagi oʻzaro bogʻliqlikni kompleks ravishda aniqlash hamda ushbu bogʻliqlikka taʼsir etuvchi psixologik omillarni ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot doirasida subyektiv baxtning asosiy komponentlari — hayotdan qoniqish darajasi, ijobiy va salbiy emotsiyalar nisbati, shuningdek, umumiy psixologik farovonlik koʻrsatkichlari oʻrganiladi.

Shu bilan birga, moliyaviy savodxonlikning tarkibiy elementlari, jumladan moliyaviy bilimlar, moliyaviy qaror qabul qilish koʻnikmalari, daromad va xarajatlarni boshqarish, jamgʻarma shakllantirish hamda moliyaviy risklarni baholash qobiliyatlari tahlil qilinadi. Ushbu omillarni oʻrganish orqali subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik oʻrtasidagi oʻzaro taʼsir mexanizmlarini aniqlash koʻzda tutiladi.

Mavzu boʻyicha ilmiy izlanishlarning qisqacha tahlili:

Subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik masalasi zamonaviy psixologiya va iqtisodiyot fanlarida keng oʻrganilayotgan yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur masala boʻyicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar

ushbu ikki ko'rsatkich o'rtasida muhim o'zaro bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi.

Subyektiv baxt tushunchasi psixologiya fanida chuqur o'rganilgan bo'lib, E. Diener (1984) tomonidan ishlab chiqilgan nazariyada u insonning hayotdan qoniqish darajasi, ijobiy va salbiy emotsiyalar muvozanati orqali baholanadi. Ushbu yondashuv asosida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, subyektiv baxt shaxsning psixologik farovonligini belgilovchi asosiy indikatorlardan biridir. Keyingi izlanishlarda ham ushbu ko'rsatkich insonning ijtimoiy moslashuvi va umumiy hayot sifati bilan bevosita bog'liqligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Moliyaviy savodxonlik masalasi esa A. Lusardi va O. Mitchell (2014) tadqiqotlarida keng yoritilgan bo'lib, ular moliyaviy bilim va ko'nikmalar shaxsning iqtisodiy qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi. Ularning ilmiy natijalariga ko'ra, moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan shaxslar jamg'arma qilishga moyil bo'lib, uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirishni amalga oshirishda faolroq ishtirok etadi. Bu esa o'z navbatida ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi.

Subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik o'rtasidagi bog'liqlik masalasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy barqarorlik insonning psixologik holatiga sezilarli ta'sir

ko'rsatadi. D. Kahneman va A. Deaton (2010) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda daromad darajasi va hayotdan qoniqish o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligi aniqlangan, biroq ma'lum darajadan keyin daromadning ortishi subyektiv baxtga kuchli ta'sir ko'rsatmasligi ta'kidlangan. Bu esa moliyaviy omillar bilan bir qatorda psixologik omillarning ham muhim ekanligini ko'rsatadi.

Shuningdek, D. Goleman (1995) tomonidan ishlab chiqilgan emotsional intellekt nazariyasiga ko'ra, shaxsning emotsiyalarni boshqarish qobiliyati uning qaror qabul qilish jarayonlariga, jumladan moliyaviy xulq-atvoriga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. A. Bandura (1997) esa o'z-o'ziga ishonch nazariyasida shaxsning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchi uning faoliyati samaradorligini belgilovchi muhim omil ekanligini asoslab bergan. Bu omil moliyaviy qarorlar qabul qilishda ham muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, R. Ryan va E. Deci (2000) tomonidan ishlab chiqilgan o'z-o'zini belgilash nazariyasi shuni ko'rsatadiki, ichki motivatsiya va psixologik ehtiyojlarning qondirilishi insonning umumiy farovonligi va baxt darajasini oshiradi. Ushbu yondashuv moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishda motivatsion omillarning ahamiyatini tushuntirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Shunday qilib, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki,

subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik o'rtasidagi bog'liqlik ko'p omilli xarakterga ega bo'lib, unda psixologik omillar muhim vositachi rolni bajaradi. Mazkur yo'nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar shaxsning psixologik va iqtisodiy farovonligini oshirishga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolaning ilmiy mohiyati. Mazkur maqolaning ilmiy mohiyati shundan iboratki, unda subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik kompleks tarzda tahlil qilinadi hamda ushbu bog'liqlikka ta'sir etuvchi asosiy psixologik omillar aniqlanadi. Tadqiqot natijasida moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan shaxslarda subyektiv baxt ko'rsatkichlari yuqoriroq ekanligi ilmiy asosda isbotlangan.

Shuningdek, o'zini nazorat qilish, emotsional barqarorlik, motivatsiya va stressni boshqarish kabi psixologik omillar mazkur bog'liqlikda muhim vositachi rol o'ynashi aniqlangan. Shu orqali maqolada shaxsning psixologik farovonligini oshirishda moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish zarurligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Tadqiqot obyekti: Mazkur tadqiqotning ob'ekti sifatida shaxslarda subyektiv baxt darajasi va moliyaviy savodxonlik holati tanlab olingan. Tadqiqot doirasida turli yosh va ijtimoiy qatlamga mansub respondentlarning psixologik

farovonligi hamda moliyaviy bilim va ko'nikmalari o'rganildi.

Tadqiqotda qo'llanilgan usullar: psixologik testlar, so'rovnoma, korelyatsion tahlil, statistik metodlar. Umumiy 150 nafar respondent ishtirok etdi.

Asosiy qism. Mazkur tadqiqot doirasida shaxslarda subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik hamda ushbu bog'liqlikka ta'sir etuvchi psixologik omillar empirik va nazariy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida respondentlarning psixologik farovonlik darajasi, moliyaviy bilimlari va moliyaviy xulq-atvor ko'rsatkichlari o'zaro solishtirildi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, subyektiv baxt darajasi yuqori bo'lgan shaxslar odatda moliyaviy resurslarni boshqarishda ancha ongli va ehtiyotkor yondashuvni namoyon etadi. Bunday shaxslar daromad va xarajatlarni rejalashtirish, jamg'arma yaratish hamda moliyaviy xavflarni baholashda yuqori natijalarni ko'rsatadi. Bu esa moliyaviy savodxonlik nafaqat iqtisodiy bilimlar majmui, balki psixologik omillar bilan chambarchas bog'liq ekanligini tasdiqlaydi.

Empirik natijalar shuni ko'rsatdiki, moliyaviy savodxonlik darajasi bilan subyektiv baxt o'rtasida ijobiy o'rtacha kuchga ega korelyatsiya mavjud ($r \approx 0,64$). Ushbu natija shuni anglatadiki, moliyaviy bilim va ko'nikmalarning ortishi shaxsning hayotdan qoniqish darajasini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa,

moliyaviy barqarorlikka erishgan shaxslarda emotsional barqarorlik va psixologik xotirjamlik yuqoriroq darajada kuzatiladi.

Tadqiqot davomida psixologik omillarning ushbu bog'liqlikdagi o'zni alohida o'rganildi. Olingan natijalarga ko'ra, o'zini nazorat qilish (self-control) darajasi yuqori bo'lgan shaxslar moliyaviy qarorlarni qabul qilishda impulsiv xatti-harakatlardan qochadi va uzoq muddatli manfaatlarni ustuvor qo'yadi. Bu esa ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash bilan birga, umumiy hayotdan qoniqish darajasini ham oshiradi.

Bundan tashqari, emotsional barqarorlik ham muhim omil sifatida namoyon bo'ldi. Stress va xavotir darajasi past bo'lgan shaxslar moliyaviy muammolarga nisbatan konstruktiv yondashadi va muammolarni samarali hal etishga moyil bo'ladi. Aksincha, yuqori darajadagi stress va emotsional beqarorlik moliyaviy xatoliklar ehtimolini oshiradi va subyektiv baxt darajasini pasaytiradi.

Motivatsion omillar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ichki motivatsiyaga ega bo'lgan shaxslar moliyaviy savodxonlikni oshirishga intiladi, o'z ustida ishlaydi va yangi bilimlarni egallashga harakat qiladi. Bu esa ularning moliyaviy xulq-atvorini ijobiy tomonga o'zgartiradi.

Kelajakni rejalashtirish qobiliyati ham muhim determinant sifatida aniqlangan. Uzoq muddatli

maqsadlarga ega bo'lgan shaxslar moliyaviy resurslarni samarali taqsimlaydi va ortiqcha xarajatlardan tiyiladi. Bu esa ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash bilan birga, psixologik farovonlikni ham oshiradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida respondentlarning moliyaviy xulq-atvori tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, moliyaviy savodxonligi yuqori bo'lgan shaxslar quyidagi xususiyatlarga ega:

- daromad va xarajatlarni muntazam nazorat qiladi;
- jamg'arma yaratishga intiladi;
- moliyaviy risklarni baholashga qodir;
- impulsiv xaridlarni kamaytiradi.

Ushbu ko'rsatkichlar shuni tasdiqlaydiki, moliyaviy savodxonlik nafaqat iqtisodiy muvaffaqiyat, balki psixologik farovonlikni ham ta'minlaydi.

Natijalar tahlili asosida shuni ta'kidlash mumkinki, subyektiv baxt va moliyaviy savodxonlik o'rtasidagi bog'liqlik bevosita emas, balki psixologik omillar orqali vositali tarzda amalga oshadi. Ya'ni, psixologik resurslar (o'zini nazorat qilish, motivatsiya, stressga chidamlilik) ushbu bog'liqlikni kuchaytiruvchi asosiy mexanizm hisoblanadi.

Umuman olganda, olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxsning moliyaviy savodxonligini oshirish orqali uning subyektiv baxt darajasini ham oshirish mumkin. Shu sababli, moliyaviy ta'lim dasturlariga psixologik trening va rivojlantiruvchi

komponentlarni kiritish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Natijalar va amaliy misollar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, shaxslarda moliyaviy savodxonlik darajasi bilan subyektiv baxt o'rtasida ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlik mavjud. O'tkazilgan korelyatsion tahlil natijasida ushbu ko'rsatkichlar o'rtasida o'rtacha kuchga ega ijobiy bog'liqlik aniqlanib ($r = 0,64$), moliyaviy bilim va ko'nikmalarning oshishi shaxsning hayotdan qoniqish darajasini sezilarli darajada yaxshilashi isbotlandi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan respondentlar nafaqat moliyaviy qarorlarni ongli qabul qiladi, balki psixologik jihatdan ham barqaror, stressga chidamli va o'z hayotini samarali boshqarishga moyil bo'ladi. Aksincha, moliyaviy savodxonlik darajasi past bo'lgan shaxslarda xavotir, noaniqlik va emotsional beqarorlik darajasi yuqoriroq kuzatildi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari psixologik omillarning ushbu jarayondagi vositachilik rolini tasdiqladi. Xususan, o'zini nazorat qilish, motivatsiya darajasi va stressni boshqarish qobiliyatlari yuqori bo'lgan shaxslarda moliyaviy savodxonlikning subyektiv baxtga ta'siri yanada kuchliroq namoyon bo'ldi. Bu esa psixologik resurslar moliyaviy xulq-atvor samaradorligini oshirish orqali umumiy farovonlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishini anglatadi.

Natijalar va amaliy misollar. Birinchidan, moliyaviy savodxonligi yuqori bo'lgan shaxs o'z daromadini rejalashtirish, xarajatlarni nazorat qilish va jamg'arma yaratishga alohida e'tibor qaratadi. Natijada, u kutilmagan moliyaviy muammolarga duch kelganda kamroq stress holatini boshdan kechiradi va o'zini psixologik jihatdan barqaror his qiladi. Ikkinchidan, moliyaviy savodxonligi past bo'lgan shaxs impulsiv xaridlar qiladi, qarzlardan ortiqcha foydalanadi va kelajak uchun rejalashtirishga e'tibor bermaydi. Bunday holat uzoq muddatda moliyaviy qiyinchiliklar, stress va hayotdan qoniqmaslik hissining kuchayishiga olib keladi. Uchinchidan, O'zini nazorat qilish darajasi yuqori bo'lgan shaxs moliyaviy qarorlarni qabul qilishda hissiyotlarga berilmaydi, balki mantiqiy va uzoq muddatli manfaatlarga asoslanadi. Bu esa uning moliyaviy barqarorligini ta'minlab, subyektiv baxt darajasini oshiradi. To'rtinchidan, stressni samarali boshqara oladigan shaxs iqtisodiy qiyinchiliklarga duch kelganda ham vaziyatni real baholaydi va muammoni hal qilish yo'llarini izlaydi. Bu esa salbiy emotsiyalarni kamaytirib, psixologik farovonlikni saqlab qolishga yordam beradi. Beshinchidan, kelajakni rejalashtirish qobiliyati rivojlangan shaxs uzoq muddatli moliyaviy maqsadlar qo'yadi (masalan, uy-joy sotib olish, ta'lim uchun jamg'arma yaratish). Bu jarayon unga hayot mazmunini his qilish va ichki qoniqish darajasini oshirish imkonini

beradi. Umuman olganda, olingan natijalar va keltirilgan amaliy misollar shuni tasdiqlaydiki, moliyaviy savodxonlikni oshirish nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki shaxsning psixologik farovonligi va subyektiv baxt darajasini ham sezilarli darajada yaxshilaydi.

Xulosa. Natijalar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlik faqat iqtisodiy bilim emas, balki psixologik tayyorgarlik bilan ham bog'liq. Shaxsning o'zini boshqarish qobiliyati uning moliyaviy muvaffaqiyatini belgilaydi. Moliyaviy savodxonlik shaxsning subyektiv baxt darajasini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni

ko'rsatdiki, psixologik omillar ushbu jarayonda muhim vositachi sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, stressni samarali boshqarish va o'zini nazorat qilish ko'nikmalari shaxsning moliyaviy xulq-atvorini tartibga solishda hamda uning umumiy psixologik farovonligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, moliyaviy ta'lim tizimini takomillashtirishda psixologik komponentlarni integratsiya qilish zarurati asoslab berildi. Bu yondashuv shaxslarning nafaqat moliyaviy bilimlarini oshirishga, balki ularning hayotdan qoniqish darajasi va umumiy farovonligini yaxshilashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Diener E. Subjective Well-Being // Psychological Bulletin. – 1984. – Vol. 95. – P. 542–575.
2. Lusardi A., Mitchell O. Financial Literacy and Retirement Planning // Journal of Economic Literature. – 2014. – Vol. 52(1). – P. 5–44.
3. Kahneman D. Thinking, Fast and Slow. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
4. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1995.
5. OECD. OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. – Paris: OECD Publishing, 2020.
6. Bandura A. Self-Efficacy: The Exercise of Control. – New York: Freeman, 1997.
7. Ryan R., Deci E. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions // Contemporary Educational Psychology. – 2000. – Vol. 25. – P. 54–67.
8. Xiao J.J. Consumer Financial Capability and Well-Being // Journal of Family and Economic Issues. – 2016. – Vol. 37. – P. 1–8.
9. Shim S., Barber B., Card N., Xiao J., Serido J. Financial Socialization of First-Year College Students // Journal of Youth and Adolescence. – 2010. – Vol. 39. – P. 1457–1470.

10. Atkinson A., Messy F. Measuring Financial Literacy: Results of the OECD Pilot Study // OECD Working Papers on Finance. – 2012. – No. 15.
11. Xujayev, M. I. (2018). THE COVERAGE OF THE PROBLEM OF NATIONALITY AND ITS ROLE ON THE PRESENT DAY IN AHMAD ZAKI VALADI'S WORK. *Мировая наука*, (6 (15)), 61-63.
12. Хужаев, М. И. (2018). АҲМАД ЗАКИ ВАЛИДИЙНИНГ ДИНИЙ-ФАЛСАФИЙ МЕРОСИНИНГ ИЛДИЗЛАРИ. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 177-182).
13. Khujaev, M. (2024). AHMED ZAKI: ON THE IDEAS OF THE PHILOSOPHY OF HISTORY. *Экономика и социум*, (1 (116)), 235-239.
14. Shamsiev O'.B. Oilaviy xolding-bola ijtimoiylashuvining psixologik mexanizmi
15. Bilolova, Z. B. (2026). The role of cognitive psychotherapy in stabilizing marital relationships and providing psychological services to couples. *World Bulletin of Education and Learning*, 2(2), 83-88.